

"גמירי דמאפר אתו"

אימתו ורפטיג (מא) יג. אפטר מעשים תמוהים במסכת סוכה

הגמ' בסוכה (מז, א) דנה בשאלה אם יושבים ואם מברכים על סוכה ביום שביעי ספק שמיני. ומביאה הגמ' ראייה לר' יוחנן שיושבים ואין מברכים: "אמר רב יוסף נקוט דר' יוחנן בידך, דרב הונא בר ביזנא וכל גדולי הדור איקלעו בסוכה בשמיני ספק שביעי. מיתב הווי יתבי ברוכי לא בריכיי". שואלת הגמ' (מה, ב): "ודלמא סבירא להו כמ"ד כיון שבירך יו"ט הראשון שוב אינו מברך", כלומר, לדעה זו, כיון שסוכה היא מצוה ארוכה, ללא הפסק לילות, אין מברכים בה כי אם בלילה הראשון ותו לא, ואם כן אולי משום כך לא ברכו. ולא בגלל ספק שמיני? ועונה הגמ': "גמירי, דמאפר קאתו", ומסביר רש"י: "למדתי מרבתי שהן באו מן האפר, שבהמותיהן רועות שם ולא ישבו בסוכה כל ימי החג". ותוס' מתקשה, מדוע לא בנו סוכה שם, וז"ל שם, בד"ה גמירי: "ואע"ג דאמרי סוכת רועים (לעיל ח, ב), לא היה להם".

וכמה תמוהים הדברים. כל גדולי הדור עוזבים את ביתם בסוכות ולא יושבים בסוכה, ואף לא טורחים להכין סוכה במקום, ורק ביום השביעי ספק שמיני חוזרים לביתם. האם גם סיפור זה יוסבר בכך שהיו עניים עד כדי כך?

אלא יש לחקור בפשר אותה דעה, שאין מברכין כי אם פעם אחת. אפשר לומר כי זהו דין במצות סוכה, כי מכיון שקיימת אותה פעם אחת, שוב אינו מברך יותר, כמו אתרוג שמברכים עליו פעם אחת ביום, ותו לא (ראה תוס' שם מה, ב, ד"ה אחד). אבל אפשר לומר, שזהו דין בחפצא של סוכה, כי על סוכה זו לא תברך שוב, או עכ"פ כל זמן שאתה עסוק במצוות סוכה, בין שתשב בסוכה זו ובין שתכנס לסוכה אחרת. אבל אם יש הפסקה במצווה כגון שיום אחד לא הי' לך סוכה, אינך נפטר בברכה בבואך שוב לסוכה. כלומר, גם לדעה זו אין סוכה דומה ממש לאתרוג. אמנם אין די בהיסח הדעת כדי להתחייב שנית בברכה, אבל אי מציאות סוכה כלל, ואולי דוקא במשך יום, כן מהווה הפסקה. וכן מסתבר, שהמצווה היא לאכול ולישון בסוכה, וכל המרבה ה"ז משובח, ואינו דומה לאתרוג שהוא מצווה חד-פעמית.

ולפ"ז רב הונא וחבריו קימו מצות סוכה ביום הראשון, ורק ביום הששי ספק שביעי יצאו למרעה, ולא הספיקו לחזור עד יום שביעי ספק שמיני. ואילולא היה זה ספק שמיני, היו מברכים.

שם בגמ' גמירי דמאפר

אתי, פי' רש"י ולא ישבו בסוכה כל ימי החג, ואפשר לפרש עוד דגם אם ישבו ביו"ט בסוכה ובירכו מ"מ כיון דבחוה"מ נפטרו כשהיו באפר שוב הוי כמו לולב דמשום דמפסקי לילות מברכין כל שבעה ה"ה בסוכה היו חייבין לברך בשמיני אי הוי ס"ל דשמיני חייב בסוכה.

הי צ"ב

דף מז ע"א; רש"י ד"ה גמירי דמאפר קאתו: למדתי מרבתי שהן באו מן האפר שבהמותיהן רועות שם ולא ישבו בסוכה כל ימי החג.

קשה מאוד לומר דכל גדולי הדור היו במקום מרעה ולא ישבו בסוכה. ושמעתי מגיסי הגרא"י אורלנסקי בשם הגר"ח מברלין ז"ל שאמר להגיה מאיפרא אתו, היינו איפרא הורמיז אימא דשבור מלכא, (ב"ב דף י ע"ב). וניחא השתא, דגדולי הדור נתעזסקו אצל מלך פרס לטובת כלל ישראל ושפיר היו פטורין מן הסוכה.

הרב ראובן מרגליות (נתיב אור)

שמעתי לפרש "דמאפר אתי" היינו מאפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא ע' בבא בתרא ח' סע"א שהוצרכו גדולי הדור להיות אצלה בחג, בטח לטובת הכלל, ונתבטלו ע"ז מקיום מצוה זו.

הרב ראובן מרגליות (נתיב אור)

מ"ז ע"א רב הונא בר ביזנא וכל גדולי הדור איקלעו בסוכה בשמיני כו' גמירי דמאפר אתי כו'. הפליאה גלויה איך יתקבל על הדעת שכל גדולי העיר הלכו לרעות בהמותיהם ולבטל עצמם ממצות סוכה, הן זה כ"ש מאשר אמרו בתמורה י"ח א תשא ובאת אפילו ממרעייהו, אפילו הן במרעה באפר והגיע זמן הרגל לעלות לא יאמר איני טורח אחריהן לבקשן באגם כו', ומה גם ליעול בצלא דמיהמנותא, ור' בס' נפש חיה סי' תר"מ סע' ח' שברור דעובדא זו בשנת גזירה היה שדרו בפומבדיתא (ע' בבא קמא י"ב א) וערקו משם מפני הפולמוס (חולין מ"ו א) ולא יכלו לקיים מצוה זו.